

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

SELİN ASLI ÖZTÜRK -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:39523/03)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

13 Ekim 2009

İşbu karar AIHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

© T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2009. Bu gayriresmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (39523/03) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşı) Selin Aslı Öztürk'ün (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 14 Kasım 2003 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, Ankara Barosu avukatlarından J. Ertürk ve annesi Esma Dilek Şenyurt tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran, 7 Eylül 2000 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

22 Mart 1968 tarihinde, başvuranın babası Alman uyruklu bir bayanla evlenmiştir. Bu çift, belirtilmeyen bir tarihte boşanmadan ayrı yaşamaya başlamışlardır.

Başvuran, babasıyla yeni bayan arkadaşının birlikteliğinden doğmuştur.

1 Şubat 2001 tarihinde, Bensheim (Allemagne) Asliye Hukuk Mahkemesi başvuranın babası ile Alman eşinin boşanmasına karar vermiştir. Boşanma kararı, 13 Nisan 2001 tarihinde kesinleşmiştir.

Başvuranın babası, boşanma kararının Türkiye'de tanınması ya da tenfizi için gerekli başvuruları yapmadan 22 Mayıs 2001 tarihinde vefat etmiştir.

8 Haziran 2001 tarihinde, Ankara Bölge Mahkemesi başvuranın babasının mirasının dörtte birinin Alman eşine ve geriye kalan dörtte üçünün ise başvurana kaldığını gösteren varis belgesi vermiştir.

14 Temmuz 2001 tarihinde, başvuranın annesi reşit olmayan başvuran adına hareketle yabancı ülkede alınan boşanma kararının tenfizi için Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi önünde dava açmıştır.

26 Eylül 2001 tarihinde, asliye hukuk mahkemesi boşanma kararını tanımıştır.

6 Aralık 2001 tarihinde, Yargıtay bu kararı bozmuştur. Yargıtay öncelikle yabancı ülkede alınan kararın tanıma veya tenfiz belgesi olmadan Türkiye'de geçerli olmadığını kaydetmiştir. Daha sonra Yargıtay, dava taraflarından birinin 22 Mayıs 2001 tarihinde vefat etmesi dolayısıyla evliliğin son bulduğunu ve bu durumda çocukların anne-babalarının boşanma kararlarının tanınma veya tenfizini talep edemeyeceklerini, bu nedenle başvuranın dava açma vasfı olmadığını gözlemlemiştir. Yargıtay ayrıca, başvuran kararın tenfizini talep ettiği halde asliye hukuk mahkemesinin kararın tanınması yönünde karar aldığını kaydetmiştir. Başkan, muhalif görüşünde yasal bir menfaati olan herkesin tanıma ya da tenfiz talebinde bulunabileceğini savunmuştur.

1 Ekim 2002 tarihinde, asliye hukuk mahkemesi Yargıtay kararına uyarak başvuranın talebini reddetmiştir.

Yargıtay, 4 Mart 2003 tarihinde bu kararı onamış ve 21 Nisan 2003 tarihinde de karar düzeltme yönündeki itirazı reddetmiştir. Bu son karar, başvurana 14 Mayıs 2003 tarihinde tebliğ edilmiştir.

HUKUK

I. HÜKÜMETİN ÖN İTİRAZI HAKKINDA

Hükümet, başvurunun altı aylık süre gereksinimine uymadığını ileri sürmekte ve AİHM tarafından reddedilmesini istemektedir. Hükümet, iç hukukta kesin kararın 21 Nisan 2003 tarihinde verildiğini hatırlatmakta ve başvurunun 15 Mart 2004 tarihinde sunulduğunu savunmaktadır. Hükümet ayrıca dava dosyasında başvurunun 14 Kasım 2003 tarihinde sunulduğunu doğrulayan hiçbir belgenin bulunmadığını eklemektedir.

Başvuran, Hükümetin savına karşı çıkmaktadır.

AİHM, 16 Aralık 2003 tarihli yazısında başvurunun kaydedildiğine ve kayıt tarihinin 14 Kasım 2003 olarak işlendiğine dair başvurayı bilgilendirdiğini not etmektedir. AİHM, aynı yazısında ilgili şahıstan temsil yetkisi formunu gereği gibi doldurarak kendilerine geri göndermesini istemiştir. AİHM, 15 Mart 2004 tarihinde talep edilen bu belgeyi teslim almıştır.

AİHM, 30 Ocak 2006 tarihli yazısında başvurana ilk başvuru formunun kaybolduğunu bildirmiş ve yeni bir formun kendilerine gönderilmesini istemiştir. 8 Şubat 2006 tarihinde AİHM'nin bu isteği yerine getirilmiştir.

AİHM, bu nedenle başvurunun sunulma tarihinin Hükümetin iddia ettiği gibi 15 Mart 2004 değil ve AİHM'nin temsil yetkisi formunu teslim aldığı tarih olduğunu not etmektedir.

AİHM daha sonra, Yargıtay'ın kararını 21 Nisan 2003 tarihinde verdiğini ve iç hukukta kesin karar niteliği taşıyan bu kararın başvurana 14 Mayıs 2003 tarihinde tebliğ edildiğini gözlemlemektedir. Mevcut başvuru 14 Kasım 2003 tarihinde sunulduğuna göre iç hukuktaki kesin kararın tebliğ edildiği tarihte başlayan altı aylık süre aşılmamıştır.

Dolayısıyla AİHM, Hükümetin bu ön itirazını reddetmektedir.

II. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, ulusal mahkemeler dava açma vasfı olmadığı gerekçesiyle talebini reddettikleri için mahkemeye erişim hakkının engellendiğinden şikâyetçi olmaktadır. Başvuran, bu kısıtlama yüzünden babasının eski eşinin mirasın dörtte birini aldığından yakınmakta ve AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafına atıfta bulunmaktadır.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

AİHM, bu şikâyetin AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla, kabuledilebilir ilan edilmesi uygun olacaktır.

B. Esasa ilişkin

Başvuran, iddialarını yinelemektedir.

Hükümet, olayların meydana geldiği dönemde iç hukukta yürürlükte olan mevzuata göre yalnızca ilk yargılamaya taraf olan kişilerin boşanma kararının tanınma ve tenfizini talep edebileceğini hatırlatmaktadır.

AİHM, öncelikle « mahkemeye erişim hakkı »'nın (*Birleşik Krallık aleyhine Golder davası*, 21 Şubat 1975, prg. 36, seri A n° 18) mutlak bir kavram olmadığını ve bazı dolaylı kısıtlamalara tabi tutulabileceğini hatırlatmaktadır. Bununla birlikte, uygulanan sınırlamalar, herhangi bir şekilde veya hakkın özünü zedeleyecek biçimde bireyin mahkemeye ulaşma hakkını sınırlayamaz veya azaltamaz; sonuç olarak, eğer sınırlama meşru bir amaç gütmüyorsa ve kullanılan araçlar ve varılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi yoksa, sınırlama 6. maddenin 1. paragrafıyla uygun düşmeyecektir (*Birleşik Krallık aleyhine Tolstoy Miloslavsky davası*, 13 Temmuz 1995, prg. 59, seri A n° 316-B, ve *Fransa aleyhine Berger davası*, n° 48221/99, prg. 30, CEDH 2002-X).

AİHM, ayrıca kendisini ulusal mahkemelerin yerine koyamayacağını ve ulusal yasaları yorumlama yetkisinin başta yargı organları ve mahkemeler olmak üzere ulusal mercilere ait olduğunu hatırlatmaktadır. AİHM'nin rolü böylesi yorumlamaların etkisinin AİHS ile uyumlu olup olmadığını denetlemekle sınırlıdır. Bu bakımdan, AİHM'nin görevinin iç hukuktaki mevzuat ve uygulamayı *mücerret olarak* incelemek değil, başvurunu etkileyen yönüyle AİHS'ni ihlal edip etmediğini araştırmak olduğunu hatırlatmak yerinde olacaktır (*İtalya aleyhine Kaufmann davası*, n° 14021/02, prg. 33, 19 Mayıs 2005, ve, daha yakın zamanda, *Fransa aleyhine McDonald davası* (karar), n° 18648/04, 29 Nisan 2008).

Mevcut davada, AİHM başvuranın babasının boşanma kararının bir Alman mahkemesi tarafından verildiğini not etmektedir. Babası bu kararın tanınması ve tenfizi talebiyle Türk mahkemeleri önünde dava açmadığı için başvuran, tanınma talebinde bulunmuş, ancak dava açma vasfı olmadığı gerekçesiyle bu başvurusu reddedilmiştir.

AİHM, ayrıca olayların meydana geldiği dönemde Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da karar tanıma ve tenfiz davası açma sıfatına haiz kişilerin açıkça belirtilmediğini gözlemlemektedir. Bununla birlikte, Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre, yalnızca ilk yargılamaya taraf olanlar yabancı bir ülkede alınan kararın tanınması ve tenfizi için dava açabileceğinden, çocukların anne-babalarının boşanma kararının tanınması ve tenfizi için başvuru yapma imkânı ortadan kalkmaktadır.

AİHM, söz konusu kuralın Yargıtay'ın yerleşik içtihadını yasal temel olarak aldığı kanaatindedir. AİHM ayrıca, bu kuralın meşru bir amaç güttüğünü, yani ilk yargılamadaki tarafların haklarını koruduğunu kabul edebilir. Bundan sonra yapılması gereken, başvurunu merhum babasının boşanma kararının tanınma ve tenfizi için dava açma imkânından mahrum

bırakan mahkemelerin bir yandan tanınması istenen kararın ilk taraflarının haklarının korunması ve diğer yandan başvuranın mahkemeye erişim hakkı arasındaki adil dengeyi bozmak suretiyle ona orantısız bir yük dayatıp dayatmadıklarının anlaşılmasıdır.

Bu bağlamda AİHM, ihtilaflı sınırlamanın sadece başvuranın babasının boşanma kararının tanınmasını engellemekle kalmadığını, aynı zamanda başvuranın merhum babasından kalan mirasın tamamını talep etme girişimlerinin önünde aşılması mümkün olmayan bir engel halini aldığını kaydetmektedir (bakınız, *mutatis mutandis*, *Romanya aleyhine Lupaş ve diğerleri davası*, n° 1434/02, 35370/02 ve 1385/03, prg. 73, CEDH 2006-XV (alıntılar)). Başvuran - babasının tek doğrudan varisi - , merhum babasıyla ilgili yasal bir statünün tanınması ve tüm miras haklarının kabul edilmesi yönündeki taleplerinin kesin olarak engellendiği bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Yargıtay'ın yerleşik içtihadı, mevcut davadaki gibi boşanan erkek eşin kararın tanınması için başvuruda bulunmadan - kısa bir zaman sonra dahi olsa - vefat ettiği durumlarda hiçbir istisna öngörmemektedir. AİHM, gerçekten de başvuranın babasının 22 Mayıs 2001 tarihinde, yani boşanma kararı kesinleştikten bir ay on gün sonra vefat ettiğini gözlemlemektedir.

AİHM, ayrıca 12 Aralık 2007 tarihinde yürürlüğe giren Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un yasal menfaati olan herkese tanıma belgesini talep etme imkânı verdiğini not etmektedir. Yargıtay, yakın zamanda verdiği kararlarda yasal menfaati olan herkesin yabancı ülkede alınan bir kararın tanıma belgesi ya da tenfizini talep edebileceğini öngören yeni kanunu uygulamıştır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında AİHM, kararın tanınmasını elde etme imkânlarından mahrum bırakan bu ihtilaflı kuralın başvurana orantısız bir yük dayattığı ve bu suretle mahkemeye erişim hakkının özde çiğnendiği kanaatine varmaktadır.

Dolayısıyla, AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafı ihlal edilmiştir.

III. 1 NOLU EK PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, ayrıca ulusal mahkemelerin yabancı bir ülkede alınan boşanma kararının tanınmasına izin vermemeleri nedeniyle babasından kalan mirasın dörtte birini kaybettiğinden ve dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmaktadır. Başvuran bir de iç hukukta bu şikâyetini dile getirebileceği etkili bir itiraz yolu bulunmadığını iddia etmektedir. Başvuran, AİHS'nin 13. maddesi ile 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini iddia etme imkânı bulunmadığını dile getirmektedir.

AİHM, bu şikâyetleri 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesi açısından incelenmesinin yerinde olacağı kanaatindedir.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

AİHM, bu şikâyetin AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla, kabuledilebilir ilan edilmesi uygun olacaktır.

B. Esasa ilişkin

Başvuran, *muris* vefat ettiğinde bıraktığı mirasın derhâl ve otomatik olarak genel mirasçılarına geçtiğini savunmaktadır. Başvuran ayrıca, babasının, vefatından önce bir Alman mahkemesinin *kaziyye-i muhakeme* niteliğindeki kararıyla eski eşinden boşanmış olduğunu eklemektedir. Başvuran, merhum babasının tek çocuğu olduğunu hatırlatmakta ve bu sıfatla babadan kalma mülklerin tamamının meşru mirasçısı olduğunu iddia edebileceği kanaatini dile getirmektedir.

Hükümet, mevcut dava koşullarında 1 Nolu Ek Protokol'ün 1.maddesinin uygulanamayacağını savunmaktadır. Hükümet, burada gelecekteki olası bir kazancın söz konusu olduğunu, başvuranın bu mülkün hiçbir zaman sahibi olmadığı için açtığı dava sonucunda miras hakkı elde edemeyeceğini savunmakta ve aynı nedenle atıfta bulunulan madde hükümleri doğrultusunda başvuranın bir mülk sahibi olduğunu iddia edemeyeceğini ileri sürmektedir.

AİHM, öncelikle başvuranın zaten merhum babasından kalan mülklerden miras yoluyla bir pay elde ettiğini gözlemlemektedir. Gerçekten de, Türk Medeni Kanunu'nun 599. maddesi uyarınca *muris* vefat ettiğinde başvuran otomatik olarak hakkına düşen bölünmez iyelik intikaliyle veraset haklarını elde etmektedir. Başvuran, merhum babasından kalan mirası oluşturan mülklerin tamamı üzerinde kısmi ya da tam sahiplik hakkı olduğundan ve mirasın dörtte üçünü zaten elde ettiğinden, kalan kısmı da elde etme umudunu taşıyabilir. Dolayısıyla, 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesi mevcut davanın olguları için uygulanabilir.

Başvuranın babasından kalan mirasın dörtte birinden mahrum kaldığını dikkate alan AİHM, Türk mahkemelerinin yabancı bir ülkede alınan boşanma kararının tanınmasını reddetmek suretiyle ilgili şahsın mülkiyet hakkına müdahale ettiği sonucuna varmaktadır. AİHM, bu müdahalenin genel normlar ışığında incelenmesi gerektiği kanaatindedir.

Bu konuda AİHM, ulusal mahkemelerin başvuranın dava açma vasfı bulunmadığı kanaatinde olduklarını gözlemlemektedir. Ulusal mahkemeler, Yargıtay'ın yalnızca ilk yargılamaya taraf olan kişilerin boşanma kararının tanınma ve tenfizini talep edebileceğini öngören eski Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 42. maddesiyle ilgili içtihadına dayanarak bu kanaate varmışlardır. Bu bağlamda AİHM, iç hukuku öncelikle yorumlaması ve uygulaması gereken ulusal mahkemeler tarafından yapıldığı iddia edilen olgu ve hukuk hatalarını ancak sınırlı bir biçimde tespit edebileceğini hatırlatmaktadır (*İspanya aleyhine García Ruiz davası* [GC], n° 30544/96, prg. 28, CEDH 1999-I). AİHM, mevcut davaya söz konusu yasasının uygulanabilirliğinin muğlaklığı üzerinde durmanın gerekli olmadığına hükmetmektedir; bununla beraber incelemesine sunulan vakaya ilişkin iç hukuk yorum ve uygulamasının AİHS ile bağdaşıp bağdaşmadığını belirlemek AİHM'nin görevidir (bakınız, *mutatis mutandis, Andora aleyhine Pla ve Puncernau davası*, n° 69498/01, prg. 46 *in fine*, CEDH 2004-VIII, ve, daha yakın zamanda, *Türkiye aleyhine Karaman davası*, n° 6489/03, prg. 30, 15 Ocak 2008).

AİHM, ihtilafı kuralı ulusal mahkemelerin yorumladığı şekliyle AİHS'nin 6. maddesi açısından değerlendirdiğinde başvurana orantısız bir yük dayattığı ve bu suretle mahkemeye erişim hakkının özde çiğnendiği sonucuna vardığını hatırlatmaktadır. Gerçekten de, başvuranın mahkemeye erişememesi sonucunda yabancı bir ülkede alınan boşanma kararının Türkiye'de tanınma ihtimali kesin bir şekilde ortadan kalkmış ve bu da başvuranın mirasın dörtte birinden mahrum kalmasına neden olmuştur.

Bu itibarla, mevcut davada başvuran merhum babasından kalan mirasın tamamını talep edemediğinden, Yargıtay'ın – vefat etmiş olmaları durumunda bile - yalnızca ilk yargılamaya taraf olan kişilerin boşanma kararının tanınma ve tenfizini talep edebileceğini ve dolayısıyla çocukların bu talepte bulunamayacağını öngören eski Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 42. maddesiyle ilgili kısıtlayıcı ve kesin yorumu, kamu yararı ile bireysel hakların güvence altına alınma gereksinimi arasındaki adil dengeyi bozacak niteliktedir.

AİHM, yeni bir Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiğini yinelemekte ve bu kanunun yasal menfaati olan herkese tanıma belgesini talep etme imkânı verdiğini ve dolayısıyla bundan böyle çocukların anne-babalarının boşanma kararının tanınma ve tenfizini talep edebileceğini kaydetmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmeler ve dosyadaki unsurlar dikkate alındığında, eski Uluslararası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 42. maddesinde öngörülen uygulamanın 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesindeki gereksinimlerle uyumlu olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu hüküm ihlal edilmiştir.

IV. AİHS'NİN 8. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, son olarak AİHS'nin 8. maddesine atıfta bulunarak, kararın tanınması talebinin ulusal mahkemeler tarafından reddedilmesiyle aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının ihlal edildiğini savunmaktadır.

Yukarıda AİHS'nin 6. maddesi alanında vardığı sonuçları dikkate alan AİHM, bu şikâyetin kabuledilebilir olduğu, ancak esas bakımından ayrıca incelenmesinin gerekmediği kanaatine varmaktadır.

V. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

Başvuran, maddi tazminat olarak 3 397 821 Türk Lirası (yaklaşık 1 950 000 Euro) talep etmektedir. Başvuran bu talebinin kanıt belgesi olarak *muris*'in bıraktığı mirasta yer alan mülklerin listesini ve bazıları adli bilirkişi raporlarıyla belirlenen değerlerini sunmaktadır. Başvuran, yargı masraf ve giderleri için bir talepte bulunmamıştır.

Hükümet, bu talebe itiraz etmektedir.

Mevcut dava koşullarında Savunmacı Devlet ile başvuranlar arasında olası bir uzlaşma ihtimalini göz önünde bulunduran AİHM, AİHS'nin 41. maddesinin uygulanmasının bu aşamada saklı tutulmasının uygun olacağına kanaat getirmektedir.

BU GEREKÇELERLE, AİHM,

1. Oybirliğiyle, başvurunun *kabuledilebilir* olduğuna;
2. Bire karşı altı oyla AİHS'nin 6/1 maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. Bire karşı altı oyla 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;

4. Oybirliğiyle, AİHS'nin 8. ve 13. maddeleri kapsamında yapılan şikayetlerin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;

5. Oybirliğiyle AİHS'nin 41. maddesinin uygulanması hususunun

- a) *saklı tutulmasına*;
- b) Hükümet ve başvuruların, kararın kesinleşmesinden itibaren altı ay içinde bu mesele hakkındaki görüşlerini yazıyla kendisine bildirmeye ve bilhassa aralarında varacakları her türlü uzlaşmadan kendisini haberdar etmeye *davet edilmesine*;
- c) sonraki prosedürün *saklı tutulmasına* ve gerektiğinde daire başkanının izlenecek süreci belirlemeye *yetkili kılınmasına*;

KARAR VEMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 13 Ekim 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Mevcut karar ekinde AİHS'nin 45/2 ve İçtüzüğün 74/2 maddesi uyarınca Yargıç Vladimiro Zagrebelsky'nin karşıt oy görüşü yer almaktadır.